

C. J. W. Baaij, “Legal Integration and Language Diversity. Rethinking Translation in EU Lawmaking”, Oxford University Press, 2018.

Bajčić, Martina

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2019, 69, 909 - 913**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.3935/zpfz.69.56.13>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:987778>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

C. J. W. Baaij,
“LEGAL INTEGRATION AND LANGUAGE DIVERSITY.
RETHINKING TRANSLATION IN EU LAWMAKING”,
Oxford University Press, 2018., 286 str.
UDK: 34.82.03(4EU)(048.1)
DOI: 10.3935/zpfz.69.56.13

Uloga jezika i prevođenja u izradi višejezičnoga zakonodavstva EU-a potaknula je mnoge rasprave među pravnicima i jezikoslovcima. Usprkos tomu, malobrojni su interdisciplinarni pristupi utemeljeni u pravu EU-a, poredbenome pravu i teoriji prevođenja koji bi omogućili dublje razumijevanje procesa donošenja i tumačenja višejezičnoga zakonodavstva te uloge jezika i prevođenja u tim procesima. Kako kaže akademik Jakša Barbić, pravnicima nedostaje znanje koje imaju jezikoslovci, a jezikoslovcima znanje koje imaju pravnici.¹ U knjizi *Legal Integration and Language Diversity. Rethinking Translation in EU Lawmaking*, koju je izdavač Oxford University Press objavio 2018. godine, autor C. J. W. Baaij s lakoćom se bavi i pravnim i jezikoslovnim temama. Prevođenje zakonodavstva EU-a ističe kao opreku između, s jedne strane, nužnosti pravne integracije u smislu usklađivanja i ujednačavanja prava te poštovanja načela jezične raznolikosti pod velom institucijske višejezičnosti, s druge. U tom svjetlu treba (re)definirati ne samo cilj, nego i strategije prevođenja zakonodavstva EU-a kako bi ono bilo što učinkovitiji kotačić u mehanizmu pravne integracije te kako bi se smanjila odstupanja u značenju pojedinih jezičnih verzija. U knjizi se objedinjuju mnoge teme koje će biti zanimljive praktičarima, sveučilišnim nastavnicima te znanstvenicima, ali i studentima kao izvor znanja o pravu, jeziku i višejezičnosti.

Knjiga obuhvaća sedam poglavlja i dva priloga. Prvi prilog sadržava popis predmeta koji se tiču jezičnih odstupanja u razdoblju od 1960. do 2010. Drugi je prilog anonimizirani popis intervjua koje je autor proveo s prevoditeljima, terminolozima te pravnicima lingvistima u institucijama EU-a, a pružaju dragocjen pogled iznutra u prevoditeljske prakse.

¹ Barbić, J., *Jezik u pravu*, Godišnjak tribine Pravnog fakulteta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 2007., str. 152.

Uvodno poglavlje objašnjava autorova teorijska i metodološka polazišta. Osim kvalitativnoga empirijskog istraživanja postojeće prevoditeljske prakse u EU-u, osobito je vrijedna dosad najopsežnija kvantitativna empirijska analiza sudske prakse Suda Europske unije (dalje u tekstu: Sud EU-a).² Riječ je o analizi presuda donesenih u razdoblju od 1960. do 2010. godine, koje se tiču odstupanja u značenjima pojedinih jezičnih verzija zakonodavstva EU-a. Bitno je istaknuti da nazivom *EU translation* Baaij označava prevođenje u tri glavna zakonodavna tijela EU-a koja sudjeluju u redovitome zakonodavnom postupku: Komisiji, Parlamentu i Vijeću³, razgraničavajući ga od pravnoga prevođenja zbog posebnosti prava EU-a. Napominjemo da se u ovom kontekstu govori i o institucijskom prevođenju, no ono nije isključivo pravno te obuhvaća i prevođenje nepravničkih tekstova.

Na tom tragu drugo poglavlje zadatak prevođenja u EU-u promatra u svjetlu stvaranja ujednačenih jezičnih verzija zakonodavstva EU-a, što autor prikazuje i dokazuje na primjeru integracije europskoga ugovornog prava. Dakako, to je zanimljivo područje i za pravnu i za terminološku analizu s obzirom na tendenciju da se dosadašnji fragmentaran način pravne regulacije zamijeni cjelovitijim pristupom (o čemu svjedoči izrada tzv. Zajedničkoga referentnog okvira, pa i prijedlog Uredbe o zajedničkome europskom pravu). Ta se nastojanja odražavaju i na pravno nazivlje zakonodavnih instrumenta ovoga područja kojima se omogućuje funkcioniranje unutarnjega tržišta i zaštita potrošača. Autorova analiza obuhvaća: Direktivu 2008/122/EZ od 14. siječnja 2009. o zaštiti potrošača s obzirom na određene aspekte ugovora o pravu na vremenski ograničenu uporabu nekretnine, o dugoročnim proizvodima o odmoru, ponovnoj prodaji i razmjeni (SL 2009 L 033/10), Direktivu 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača i Komisijin (povučen) prijedlog Uredbe o zajedničkom europskom pravu prodaje i tri opozvane direktive: Direktivu Vijeća 85/577/EEZ od 20. 12. 1985. o zaštiti potrošača u pogledu ugovora sklopljenih izvan poslovnih prostorija (SL 1985 L 372), Direktivu 94/47/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. 10. 1994. o zaštiti stjecatelja u pogledu određenih vidova ugovora koji se odnose na stjecanje prava uporabe nekretnina na temelju *timesharea* (SL 1994 L 280) i Direktivu 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. 5. 1997. o zaštiti potrošača s obzirom na ugovore na daljinu (SL 1997 L 144). Srazom novih i starih instrumenata autor revalorizira postignut napredak u integraciji ugovornoga prava kroz prizmu

² Baaij, C. J. W., *Legal Integration and Language Diversity. Rethinking Translation in EU Lawmaking*, Oxford University Press, 2018., str. 12.

³ Upućeniji čitatelj zna kako se prakse i metode prevođenja razlikuju u pojedinim institucijama, pa čak i odjelima institucija EU-a.

prevodenja. Pritom je naglasak stavljen na terminološku raščlambu novouvedenog instituta europskoga ugovornog prava – prava odustanka (engl. *right of withdrawal*), kojom autor upozorava na pravne posljedice nedosljedne upotrebe pravnoga nazivlja za nove pojmove prava EU-a te ističe višejezičnu konkordanciju (na primjeru engleskog, njemačkog, francuskog, talijanskog i nizozemskog jezika) kao preduvjet za ujednačenu primjenu europskoga ugovornog prava.

U odgovoru na pitanje kako optimizirati prevodenje u EU-u na način da se olakša uteg institucijske višejezičnosti na putu pravne integracije i nužnosti višejezičnoga tumačenja, treće poglavlje predlaže formalizaciju engleskoga jezika u Uniji, unatoč, odnosno, kako autor tvrdi, upravo zbog izlaska Ujedinjene Kraljevine iz Unije.⁴ Naime, jednaka vjerodostojnost (engl. *equal authenticity*) ili jednakost svih jezičnih verzija navela je neke autore da zaključe kako se u kontekstu EU-a uopće ne radi o prevodenju jer ne postoji jedan izvorni jezik. U tom smislu autor predlaže engleski kao (jedini) izvorni jezik, što potkrjepljuje trima argumentima.⁵ Prvo, to je u skladu s dosadašnjom praksom institucijske višejezičnosti koja je nehotice iznjedrila engleski kao *lingua franca* ponajviše zbog činjenice da se većina Europljana služila engleskim kao stranim jezikom. Drugo, u zakonodavnom postupku engleski jest glavni radni jezik, ali i glavni jezik izrade zakonodavstva.⁶ Treće, engleski ima bitnu ulogu u tumačenju Suda EU-a jer u praksi uspoređivanja različitih jezičnih verzija Sud ponajčešće uspoređuje englesku, njemačku i francusku verziju. Općenito su smjernice o broju jezika koji treba uzeti u obzir pri uspoređivanju jezičnih verzija zbog odstupanja u značenju pojedinih odredaba (što je obznanjena praksa Suda od predmeta *Stauder*) nedovoljno jasne.⁷ Autor kritizira nedosljednost Suda zbog toga što proklamira uspoređivanje svih jezičnih verzija kao obvezu, a sam uspoređuje svega nekoliko.⁸ U ovom kontekstu manifestira se njegovo pravničko poimanje jednake vjerodostojnosti svih jezičnih verzija, prema kojem svaka

⁴ *Ibid.*, str. 57, 103.

⁵ U knjizi *How Many Languages do We Need? The Economics of Linguistic Diversity*, Princeton University Press, 2011. autori V. Ginsburg i S. Weber također su predložili da se broj službenih jezika u EU-u reducira na samo nekoliko, što su opravdali troškovnom djelotvornošću, ali i tvrdnjom kako zbog načela jednake vjerodostojnosti ionako nije riječ o prijevodima (str. 173).

⁶ Više od 80 % zakonodavnih tekstova izrađuje se na engleskome, samo 10% na francuskome. Baaij, str. 64.

⁷ CJEU Case 29/69 *Stauder* [1969] ECR 419, ECLI:EU:C:1969:57.

⁸ U razdoblju od 1960. do 2010. u 70 % predmeta u kojima je uspoređivao jezične verzije zakonodavstva EU-a Sud je utvrdio razlike u značenju pojedinih verzija. Baaij, str. 6.

verzija doprinosi tekstnom značenju zakonodavstva EU-a, pa, slijedom toga, ujednačeno tumačenje zakonodavstva EU-a zahtijeva da se uzmu u obzir sve jezične verzije u jednakoj mjeri. Budući da je to neizvedivo, jednaka vjerodostojnost svih jezičnih verzija ostaje neispunjeno obećanje.⁹

Četvrto i peto poglavlje bave se strategijama prevođenja ne samo iz perspektive teorije prevođenja i poredbenoga prava, nego i filozofije jezika i pravne hermeneutike. Baaij se pritom umnogome oslanja na čuvenu Schleiermacherovu dihotomiju koja slikovito sažima dvije suprotne prevoditeljske strategije za premošćivanje vremenske i prostorne distance u književnome prevođenju, a prema kojima prevoditelj može ili dovesti čitatelja autoru (tzv. *Entfremdung*) ili autora čitatelju. Lawrence Venuti te metode naziva postranjivanje (engl. *foreignization*), odnosno podomaćivanje (engl. *domestication*).¹⁰ Ekstrapoliranjem tih strategija na kontekst EU-a Baaij kritizira postojeću strategiju prevođenja zakonodavstva u EU-u koja se može opisati kao mješovit pristup jer se istodobno služi metodama podomaćivanja (npr. na sintaktičkoj razini), ali i postranjivanja (npr. zagovaranjem upotrebe neologizama za nove pojmove prava EU-a). Poput Schleiermachera i Venutija uvjeren je u svrishodnost orijentacije na izvorni jezik (engl. *source-oriented approach*) pri prevođenju zakonodavstva EU-a, a ne na ciljni jezik na tragu funkcionalnih pristupa prevođenju. Navedeno podupire i možda nedovoljno argumentiranim tezama da je tzv. eurojezik ionako drukčiji od domaćih nacionalnih pravnih jezika¹¹, dok pristup koji je orijentiran na izvorni tekst od prevoditelja zahtijeva manje pravnoga znanja od pristupa koji bi bio usmjeren ciljnom jeziku.¹² Upitno je, međutim, u kojoj su mjeri strategije postranjivanja ili podomaćivanja primjenjive na prevođenje zakonodavstva EU-a s obzirom na nepostojanje jasnih granica između kategorija izvornog i ciljnog jezika te kulture.

Peto poglavlje donosi raščlambu različitih metoda tumačenja Suda EU-a u rješavanju predmeta koji se tiču jezičnih odstupanja. Autor smatra kako te metode neizravno utječu na izbor strategije prevođenja prikladne za izradu dosljednih jezičnih verzija. Dok primjena gramatičke metode potkrjepljuje usmjerenost na izvorni jezik (postranjivanje), primjena teleološke jest *in favorem* ciljnoga jezika. No, autorovo istraživanje pokazalo je kako Sud EU-a u slučaju jezičnih odstupanja ponajviše primjenjuje istodobno i gramatičku i teleološku metodu tumačenja, što se može uzeti za potkrepu primjeni postojećeg tzv.

⁹ *Ibid.*, str. 93.

¹⁰ *Ibid.*, str. 121.

¹¹ *Ibid.*, str. 134, 141.

¹² *Ibid.*, str. 223.

mješovitoga pristupa prevođenju EU-a. Poput Schleiermachersa, za koga je bilo kakav srednji put između dviju suprotstavljenih prevoditeljskih strategija osuđen na propast, Baaij navedeni pristup kombiniranja dviju metoda prevođenja u Uniji opisuje kao “posao obavljen preko koljena”.¹³

Kako se objašnjava u šestome poglavlju, neologizmi imaju iznimno važnu ulogu u strategiji prevođenja koja je orijentirana na izvorni jezik jer doprinose očuvanju stranosti u tekstu i većoj vidljivosti “europskoga autora”.¹⁴ Pitanje na koje ne dobivamo odgovor je, međutim, kako osigurati da se novotvorenice doista upotrebljavaju u svim jezičnim verzijama. Poznato je da prevoditeljski priručnici u EU-u prednost daju neutralnome nazivlju pred nacionalno obojenim pravnim nazivljem. Usprkos tome, prijevodi zakonodavstva EU-a nerijetko se kritiziraju upravo zbog neodgovarajućeg nazivlja i nedosljednosti u upotrebi nazivlja, što može dovesti do pogrešne primjene nekih pravnih odredaba. Osim toga, novotvorenice neće nužno osigurati ujednačenu primjenu neke odredbe, već to ovisi i o nacionalnim sudovima država članica i njihovu tumačenju.

Posljednje poglavlje sažetak je najvažnijih uvida i zaključaka knjige i svojevrstan poziv na daljnja interdisciplinarna istraživanja ove teme. Slažemo se kako su poredbenopravni pristupi bitni u razvijanju inovativnih metodologija koje će omogućiti empirijsko vrednovanje ujednačenosti jezičnih verzija, no ne treba zanemariti i korpusnolingvistička istraživanja koja su već naznačila prijelomnost u bavljenju jezikom i pravom u kontekstu EU-a i koja će nesumnjivo doprinijeti boljem razumijevanju prava EU-a.¹⁵

*Doc. dr. sc. Martina Bajčić**

¹³ *Ibid.*, str. 147.

¹⁴ *Ibid.*, str. 141.

¹⁵ O tome svjedoči projekt izrade višejezičnoga korpusa sudske prakse EU-a: EUCL-CORP, <https://llecj.karenmcauliffe.com/euclcorp/> (10. srpnja 2018.).

* Dr. sc. Martina Bajčić, docentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Hahlić 6, 51000 Rijeka; martina.bajcic@pravri.hr;
ORCID ID: orcid.org/0000-0003-0654-6779

